

BUDOVY SKLÁŘSKÝCH PROVOZŮ V KONTEXTU DNEŠNÍHO MĚSTA

Hypotéza

Opuštěné sklářské budovy lze plnohodnotně začlenit zpět do organismu města díky transformaci jejich funkce.

Abstrakt

Industriální objekty v minulosti i současnosti zanechaly a zanechávají v krajinném rázu Čech nesmazatelnou stopu. Některé zanikly a zmizely z map, další byly úspěšně transformovány pro jinou funkci či dál slouží svému původnímu účelu. Existují budovy, které jako memento dob minulých i nadále stojí v centrech měst, rozprostírají se na strategických pozemcích a ačkoliv jsou v mnohých případech památkově chráněné, představují pro své majitele, lidí bydlící okolo i města samotné spíš přítěž.

V mé práci se věnuji bývalým objektům sloužícím výrobě, produkci a prodeji skleněných výrobků a předmětů, které se nacházejí v severočeské sklářské oblasti, dnes označované jako Křišťálové údolí. Geograficky představuje Křišťálové údolí pomyslný pás táhnoucí se od Harrachova až po Kamenický Šenov. Tato oblast je světově unikátní, jelikož se zde již po několik staletí kontinuálně vyrábí a zpracovává sklo ve všech svých podobách. Hypotézou je, že tato oblast má do budoucna pro Liberecký kraj velký turistický, reprezentační i ekonomický potenciál.

Po rozsáhlé - především hutní - výrobě skla z minulosti zůstaly dodnes uprostřed severočeských sklářských měst stát majestátné budovy, zatím co výroba si vyžádala přesídlení do modernějších prostor. Velké množství těchto nemovitých pozůstatků vykazuje znaky kulturních a průmyslových památek, čímž budí pozornost nejen odborné veřejnosti. Jejich strategické umístění v rámci sídla si logicky žádá vyhledání nového využití a zařazení zpět do organismu fungování města. V dnešní době globalizace a stěhování průmyslových provozů do hliníkových hal postrádajících estetiku, která by výrazněji odrážela ducha doby, funkce či místa, chápeme industriální dědictví z minula jako významnou součást naší kultury. Kulturní dům, dům jako fenomén, který svou fyzickou existencí dává příležitost k nehmotnému šíření myšlenek, výměně zkušeností a vzniku nových společenských vazeb. Dům jako prostředek

k setkávání řemesla, kultury, laického zájmu a profesionálních znalostí těžící z genia loci prostředí, v kterém sám je.

Moje práce má na základě hledání a popisování minulých funkčních vazeb a principů fungování sklářských provozů navrhnout cesty a metodologii, která by měla sloužit nalezení nového využití bývalých sklářských domů v současném městě. Celý systém by měl navzájem kooperovat a potvrdit své významné postavení minimálně v evropském měřítku.

Výzkumná otázka

Kolik opuštěných sklářských budov se nachází v severočeském sklářském regionu?

Co znamenají opuštěné stavby pro Liberecký kraj?

Jaké jsou doposud nenaplněné potřeby severočeských sklářských měst/projektu Křišťálového údolí?

Jaký je význam těchto budov v měřítku kraje/republiky/Evropy?

Metody výzkumu

Research by Design – Všechna výzkumná prostředí ve vědecké tradici v humanitních oborech mají své typické charakteristiky. Na jedné straně fungují podle určitých společenských a vědeckých poznatků (originalita a transparentnost) ale na druhé straně používají různé postupy a metody aplikované v praxi. Architektura jako obor, který sahá od přírodních věd, přes sociologii až k umění v sobě musí absorbovat z každé ze zažitých výzkumných metod trochu. Způsob, jakým architekt dosahuje nového poznání je prostřednictvím práce s hmotou a prostorem – kresby, modely. Každý nový návrh vznikne na základě nějakého – na navrhování založeného – výzkumu.

Metodou Research by Design bych chtěla namodelovat ideální možnou situaci zapojení bývalých sklářských objektů a ověřit jejich vazby na fungování měst, v kterých se tyto konkrétní domy nacházejí. Je nutné ověřit vazby ve všech měřítcích dané situace: Ve vztahu k občanovi města, ve vztahu k lokální městské čtvrti, k celému městu, k logice celého Křišťálového údolí a

to včetně měřítka celé České republiky, potažmo Evropy. Sklářské odvětví je vzhledem k používané materii všeobecně považováno za natolik atypické, že jeho hodnocení nelze zevšeobecnit v rámci škály ostatního průmyslu. Je tedy nutné pracovat s konkrétními příklady v konkrétní oblasti a hledat společné znaky a pojítka.

Stav poznání

Prázdné (nejen industriální) stavby v Čechách velice dobře mapuje několik různých platforem a organizací. Příkladem webový archiv Prázdné domy (www.prazdnedomy.cz) nebo Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT (www.vcpd.cvut.cz). Kolektiv autorů se také velice podrobně v několika publikacích Industriální topografie věnuje řadě zdařilých konverzí. Zároveň pravidelně probíhá řada konferencí věnujících se tématu industriálních staveb: Průmyslové dědictví, Industriální stopy. Díky všem těmto iniciativám vznikají kvalitní a obsáhlé archivy a seznamy industriálního dědictví na českém území.

Zástupci budov sklářských provozů ve výše zmíněných publikacích a akcích nechybí, i když jsou vzhledem k početnosti textilek, pivovarů a obdobných provozů spíše v menšině. Je jisté, že na celý problém je třeba nahlížet v širším kontextu a vystopovat vazby těchto budov na ostatní provozy ve městech, čímž dojde k poznání jejich urbanistické role v minulosti a tím na možnost navázání v současnosti za účelem nalezení nové funkce a navrácení těchto budov do organizmů živoucích měst.

Literatura

1. SIGMUNDOVÁ, Anna a ŠIMKOVÁ, Daniela. Východiska a limity konverzí průmyslové architektury. Stavební kniha 2013. Praha: ČKAIT, 2013, s. 15–16. ISBN 978–80–87438–36–7.
2. DVOŘÁKOVÁ, Eva, FRAGNER, Benjamin, ŠENBERGER, Tomáš a FRIČ, Pavel. Industriální Paměť – Východiska. 1. vyd. Praha: Titanic, 2007. 243 s. : il. (převážně barev.). ISBN 978–80–86652–33–7.
3. FRAGNER, Benjamin. Industriální stopy: architektura konverzí průmyslového dědictví v České republice 2000–2005. Karlínská studia, Praha, září–říjen 2005 = Vestiges of industry: architectural conversion of industrial heritage in the Czech Republic / [texty. naps. – Praha: Výzkumné centrum průmyslového dědictví ČVUT, [2005]. 167 s. : il.

(část. barev.). ISBN 802395440–7.

4. BERAN, L. [Lukáš]. Průmyslové dědictví [sborník příspěvků z mezinárodního bienále Industriální stopy] = Industrial heritage [conference proceedings from the international biennial "Vestiges of Industry"] Praha: Výzkumné centrum průmyslového dědictví Českého vysokého učení technického v Praze ve spolupráci s Kolegiem pro technické památky ČSSI & ČKAIT, 2008, 335 s. : il. ISBN 978–80–01–04067–6.
5. LYNCH, Kevin. The Image of the City. Cambridge: The MIT Press, 1960. 194 s. ISBN 0–262–62001–4
6. BERENS, Carol. Redeveloping Industrial Sites: A Guide for Architects, Planners, and Developers. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010. ISBN 978–0–470–64932–9.
7. BLOSZIES, CH. Old Buildings, New Designs: Architectural Transformations. New York: Priceton Architectural Press, 2012. ISBN 978-1-61689-035-3.
8. SCHMEIDLER, K. Fenomén shrinking cities. Lidé města/Urban People. 2014, 16/1, s. 125-147. ISSN:1212-8112.
9. Cutting Edge. 1997. ISBN 0-85406-864-3. [online]. [cit. 2016-05-19]. Dostupné z: <http://www.csu.edu/cerc/researchreports/documents/IndustrialHeritageTourismOldIndustrialBuildings1997.pdf>
10. BALL, R. Industrial heritage, tourism and old industrial buildings: Industrial heritage, tourism and old industrial buildings: charting the difficult path from redundancy to heritage attraction.